

Правила за поведение и действие на гражданите при пожари, бедствия, аварии и катастрофи

Действия при бедствия и промишлени аварии.

Научете основните правила за действие при ЗЕМЕТРЕСЕНИЯ; СВЛАЧИЩА; ГРЪМОТЕВИЧНИ БУРИ; СМЕРЧ И СИЛНИ ВЕТРОВЕ; СНЕЖНИ ВИЕЛИЦИ, ЗАЛЕДЯВАНИЯ И ЛАВИНИ; АВАРИИ С ПРОМИШЛЕНИ ОТРОВИ; ПОВИШЕНА РАДИОКАТИВНОСТ; ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ХИМИЧЕСКИ ОТРОВНИ ВЕЩЕСТВА; ПОЖАРИ; НАВОДНЕНИЯ

БЕДСТВИЕ

"Бедствие" е всяко природно явление като земетресение, наводнение, свличане на земни пластове, бури, снежни виелици, лавини, специфични пожари, продължителни суши и епидемии. Характер на бедствие имат радиационното, химическото и бактериологичното заразяване, когато са причинени жертви и тежки материални щети на собствеността или са застрашени здравето и живота на населението.

АВАРИЯ

"Авария" е внезапна технологична повреда на машини, съоръжения и агрегати, съпроводена със спиране или сериозно нарушаване на технологичния процес, с взривове, пожари, замърсяване на околната среда, разрушения, жертви или заплахи за живота и здравето на населението.

КАТАСТРОФА

"Катастрофа" е внезапно събитие, съпроводено с тежки последствия, жертви, наранявания, разрушения и повреди, които причиняват загуби, налагащи незабавна, спасителна и непосредствена възстановителна намеса в широк мащаб.

- Първата Ви реакция трябва да бъде да уведомите органите на МВР или тези за спешна медицинска помощ за злополуката. Това може на телефона за спешни повиквания на единната спасителна система 112

Вашето повикване трябва да съдържа следната информация:

Къде? – Посочете мястото, улицата, номер на улицата, кръстовище или някакъв ориентир при злополука извън града;

Какво? – Посочете вида на злополуката: пътнотранспортно произшествие с лек автомобил, с тежкотоварен автомобил, с транспортиране на опасен товар. Посочете също дали има затиснати или ранени хора и дали има опасност от пожар;

Колко? – Посочете броят на пострадалите, по възможност вида на нараняванията;

Кой се обажда? – Кажете името си и номера, от който се обаждате.

ЗЕМЕТРЕСЕНИЯ

ЗЕМЕТРЕСЕНИЕТО е природно бедствие, което не може да бъде предсказано. Неговата продължителност не е голяма, но последствията са тежки. На територията на нашата страна най-опасните сеизмични зони, с възможен максимален магнитуд 7.0, са Кресненската, Пловдивската, Софийската, Горнооряховската и Шабленската. Земетресенията са природни бедствия, които не могат да бъдат предотвратени. За недопускането на човешки жертви и тежки материални загуби, държавните органи предприемат мерки, свързани с антисеизмичното строителство, спазване на строителните норми, създаване на готовност за адекватно реагиране

и за ликвидиране на последиците. Не трябва обаче да забравяме, че правилното поведение на всеки от нас може да бъде животоспасяващо.

ДЕЙСТВИЯ ПРИ ЗЕМЕТРЕСЕНИЯ

МВР и Националният институт по геофизика, геодезия и география - БАН предоставят полезна информация на гражданите за превантивни действия в случай на сеизмичен трясък

ГДПБЗН - МВР припомня някои от основните правила, които могат да помогнат на гражданите в случай на сеизмичен трясък.

Какво трябва да правим при земетресение?

ПРИ СЕИЗМЕЧНО СПОКОЕН ПЕРИОД:

- В къщи трябва да имате, поставени на удобно място фенерче, чанта за документи и особено ценни вещи, аптечка с необходимите ви лекарства, по една топла дреха за всеки, резерв от храна и вода.
- Закрепете здраво мебелите вкъщи и не поставяйте тежки, лесно падащи предмети на високи места.
- Съхранявайте пожароопасните вещества и отрови в плътно затворени съдове.
- Оставете свободен входа на жилището и не го задръствайте с предмети.
- Помислете и определете в жилището си най-безопасното място. Имайте предвид, че при земетресение най-опасни са балконите, външните стени, стълбищата и асансьорите.
- Подгответе план за поведението на членовете на семейството.
- Определете лице за връзка между членовете на семейството, което е извън вашия регион.

• ПРИ УСЕЩАНЕ НА ПЪРВИЯ ТРЯСК

- Не трябва да напускате сградата, в която се намирате, направете го само ако прецените, че можете да излезете на открито за около 10 секунди.
- Заемете най-безопасното място в сградата – под рамката на вратата, близо до вътрешна стена, колона, под стабилна маса или легло.
- След първите вибрации люлеенето ще се засилва, запазете самообладание и не хуквайте към асансьорите и стълбите.
- Ако сте на улицата, застанете далеч от сгради и далекопроводи.
- Ако трясъкът ви заvari зад волана, спрете на открито, безопасно място и изчакайте.
- В обществения транспорт е по-добре да изчакате края на треса в превозното средство.
- Заемете най-безопасното място в сградата – под рамката на вратата, близо до вътрешна стена, колона, под стабилна маса или легло.
- След първите вибрации люлеенето ще се засилва, запазете самообладание и не хуквайте към асансьорите и стълбите.
- Ако сте на улицата, застанете далеч от сгради и далекопроводи.
- Ако трясъкът ви заvari зад волана, спрете на открито, безопасно място и изчакайте.
- В обществения транспорт е по-добре да изчакате края на треса в превозното средство.

• СЛЕД ПРЕМИНАВАНЕ НА ПЪРВИЯ ТРЯСК:

- Изключете електричеството, газта и водата.
- Вземете подготвения багаж и бързо напуснете сградата.
- Слезте по стълбите, не ползвайте асансьор.
- Осигурете предимство за майките с деца и за възрастните хора.

- След като излезете от сградата, отдалечете се на открито място, най-малко на разстояние равно на височината на най-близката постройка.
- Не заставайте под далекопроводи, електрически, трамвайни и тролейбусни мрежи.
- Окажете първа помощ, ако около вас има пострадали.
- Обозначете местата, на които има затрупани хора. Помогнете, ако това е възможно.
- Следете информацията, които ще се излъчват по средствата за масова информация и по местните радиостанции. Изпълнявайте указанията на МВР - ГД „Пожарна безопасност и защита на населението”, полицията и на други компетентни органи. Спазвайте обществения ред.

• СЛЕД ЗЕМЕТРЕСЕНИЕТО

- Изчакайте излъчването на информация за затихване на земните трусове и отминалата опасност.
- Можете да влезете в жилището си само след основен оглед на сградата и проверка, направена от компетентните органи.
- Не претоварвайте телефонните линии с ненужни телефонни разговори, кратко съобщете на близките си, че сте живи и здрави.
- Спазвайте висока лична хигиена и не пийте вода от непроверени източници. След земетресение има опасност от възникване на епидемии.
- По време на бедствия нараства престъпността, бъдете внимателни, пазете имуществото си и сигнализирайте при констатиране на нередности.

СВЛАЧИЩА

СВЛАЧИЩЕТО е природно явление, при което се нарушава устойчивостта на огромни количества земни маси и се създават предпоставки за предвижването им. Свлячищните процеси нямат внезапен характер и са достъпни за интервенция. Във времето те имат периоди на затихване и усилване. След активизирането на земните маси може да се стигне до възникване на бедствена ситуация. На територията на нашата страна свлячищата са около 1000 и са засегнали над 200 000 декара. Причините за тяхното възникване са свързани със силно пресечения релеф и други специфични геоложки дадености в определени райони. От първостепенно значение за предотвратяване на тежки материални загуби от активизирането на свлячищата са превантивните мерки, които специализираните структури предприемат. Но всеки от нас е необходимо да знае как да предпази себе си и имуществото си.

ЗАПОМНЕТЕ!

Свлячищата са опасни. Ако е констатирано активизиране на земните маси, не оставайте и не преминавайте през свлячищни райони. Спазвайте предписанията на специализираните органи.

КАКВО ТРЯБВА ЗА ЗНАЕМ, АКО ЖИВЕЕМ В РАЙОН НА СВЛАЧИЩА?

ПРЕВАНТИВНИ МЕРКИ, ВЪЗПРЕПЯТСТВАЩИ АКТИВИЗИРАНЕТО НА СВЛАЧИЩА:

- Необходимо е да познавате геоложките особености и нивото на подпочвените води на терена, в който възнамерявате да строите. Строителство трябва да се извършва само по законов ред при спазване на всички норми за изпълнение на строително монтажните работи /СМР/.
- Не трябва да се допуска висока плътност на застрояване без изградена инфраструктура - водопровод, канализационна система, дренажна система.
- Осигурете надеждно отвеждане на дъждовните повърхностни води чрез откосиране, канавки, водостоци.

АВАРИЙНИ МЕРКИ ПРИ АКТИВИЗИРАНЕ НА СВЛАЧИЩА:

Аварийните мерки са неотложни и се провеждат във възможно най-кратки срокове след възникването на опасността. Предприемат се от специализираните органи, но всеки от нас трябва да ги спазва:

- Опасните участъци се означават и сигнализират. Преустановява се движението на моторни превозни средства в близост до активизиралите се свлачища. Осигурява се надеждна охрана .
- Необходимо е да се изключи електрозахранването и водоснабдителната мрежа в района.
- Спешно се отстранява причинителя за възникването на свлачищния процес.
- Изготвя се оценка за състоянието на сградния фонд и инженерната инфраструктура в района по отношение застрашен живот на обитателите и при необходимост се организира извеждането на населението от застрашената територия.
- Организира се непрекъснато наблюдение на активирания свлачищен район.

СПЕЦИАЛИЗИРАНИТЕ СЛУЖБИ ИЗГОТВЯТ ПРЕДПИСАНИЯ , ОРГАНИЗИРАТ И КООРДИНИРАТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО ИМ:

- Отвеждане на повърхностни и други скатни води от тялото на свлачищния масив;
- Изпълнение на вертикална планировка, оформяне на скатове, откоси и др.
- Изпълнение на някои видове неотложни укрепителни работи -изграждане на подпорни стени, заскаляване на участъци
- Организиране изместването на силови и съобщителни кабели в района.
- Организиране изнасянето на имуществени ценности от района и забраната за пребиваване на хора в него.
- Изграждане на дренажни системи с цел понижаване нивото на подпочвените води
- Когато процесите имат срутищен характер се предизвиква частично срутване - контролирано по време, обем и местоположение, с цел предотвратяване на внезапното им активизиране и на нещастните случаи.

ГРЪМОТЕВИЧНИ БУРИ

Всяка година в края на лятото се разразяват гръмотевични бури с мълнии и градушки, които причиняват значителни материални щети, а понякога и човешки жертви. Въпреки, че в днешно време има начини за защита от това природно явление, за хората, които работят на открито има риск.

КАКВО ДА ПРАВИМ, КОГАТО НИ НАСТИГНЕ БУРЯ?

- Ако се намирате сред природата по време на гръмотевична буря, постарайте се да застанете далеч от високи дървета и самотно стърчащи канари. При наличие на сух предмет, седнете върху него.
- Ако сте на открито, не лягайте и не докосвайте земята с ръце. Клекнете, като плътно прилепите нозе. Наведете главата си надолу и притиснете колена до гърдите си. Със скръстени ръце обхванете глезените на краката. Дръжте се на разстояние от съседа си.
- Ако сте на колело, слезте от него. Не се хващайте и не дръжте метални предмети, те привличат гръмотевиците. Отдалечете се от електропроводите за високо напрежение. Стойте настрани от метални конструкции, огради, парапети и други метални заграждения.
- Подходящи места за подслоняване са дълбоките пещери. Застанете най-малко на 3 метра навътре от входа и се старайте да има поне метър свободно пространство от двете ви страни. Не се подслонявайте близо или под надвиснали скални маси.

- Ако бурята ви изненада в река, езеро или басейн незабавно излезте от водата и се отдалечете. В случай че сте с лодка или сърф в морето бързо тръгнете към брега.
- Когато се намирате в къща или на работното място, трябва да изключите от мрежата телевизора, кабела от външната антена, компютъра, видеокасетофона и останалите електрически уреди. Затворете вратите и прозорците. Стойте далеч от чешми, балконски врати, прозорци.
- По време на пътуване с кола приберете антената на колата. Ако падне гръм по време на движение, проверете гумите на колата, ако са обгорели, могат да се спукат.
- Незабавно легнете на земята, ако почувствате изтръпване на части от тялото в резултат на ел. напрежение.
- За защита от пряко попадане на мълнии се изграждат мълниеприемници и мълниеотводи. Мълниезащитната инсталация на всяка сграда трябва да бъде периодично проверявана.
- При градушка потърсете незабавно подслон, големите ледени късове могат да ви причинят травми и наранявания.

СМЕРЧ И СИЛНИ ВЕТРОВЕ

СМЕРЧЪТ е не толкова често, но е познато природно явление за някои райони на страната. Това е атмосферен вихър, който се движи с огромна скорост. Възниква в буреносни облаци, близо до земната повърхност, долната му част наподобява обърната фуния. Води до разрушения, възможни са човешки жертви. Силните ветрове са често явление за територията на страната, в някои случаи при особено голяма скорост на въздушните маси, представлява опасност за хората и може да нанесе материални щети.

НЕОБХОДИМО Е ДА ПРЕДПРИЕМЕМ СЛЕДНИТЕ МЕРКИ

- Спазване на строителните норми за постигане по-голяма устойчивост на сградите.
- При възникване на смерч или необичайно силен вятър следете метеорологичните бюлетини, предавани по радиото и телевизията. Както при всяко природно бедствие, ако сте въщи, изключете тока, водата и газта.
- Не оставайте на открито. Има опасност от падащи отломки от сградите и други предмети. Влезте въщи и затворете плътно вратите и прозорците. Смерчът засяга най-често покривните конструкции и горните етажи. Преценете и ако е необходимо използвайте за убежище мазето на сградата.
- Ако сте далеч от дома си, влезте в обществена сграда, подлез, потърсете сигурен подслон.
- Ако Ви завари на път, спрете автомобила на открито място, далеч от електропроводи, дървета и от надвиснали скални маси. Потърсете подслон.
- Ако сте на полето или в планината заемете ниски места и оврази до отминаване на опасността.

СНЕЖНИ ВИЕЛИЦИ, ЗАЛЕДЯВАНИЯ И ЛАВИНИ

I. СНЕЖНИ ВИЕЛИЦИ

СНЕЖНИТЕ ВИЕЛИЦИ и ЗАЛЕДЯВАНИЯТА са често явление за нашата страна. Характерни са за декември и януари, но могат да се проявят и през останалите зимни месеци. Снежните бури и заледявания довеждат до разрушаване на въздушните комуникации, блокиране на пътищата и е възможно да поставят в рисковата ситуация живота на много хора.

ТРЯБВА ДА СЕ ИМАТ ПРЕДВИД СЛЕДНИТЕ МЕРКИ ЗА ЗАЩИТА:

- Необходимо е да се следи метеорологичния бюлетин, предаван по радиото и телевизията и ако не е крайно наложително, отложете пътуването, част от пътищата ще се окажат затворени поради навявания.
- Ако непременно трябва да тръгнете, за предпочитане е да пътувате с влак. Облечете топли дрехи и подходящи обувки и сложете вода и няколко сандвича в чантата си.
- Ако все пак решите да тръгнете с автомобил, проверете дали имате достатъчно гориво, въже, лопатка, фенерче и брадвичка. Гумите трябва да не са много напогани, поставете вериги.
- Изберете първокласните пътища, макар и да пътувате повече километри, те се разчистват от навяванията с предимство. Карайте бавно и внимавайте, когато минавате покрай сгради, електропроводи и дървета.
- Спазвайте временната маркировка, поставена от контролните органи и пътните служби.
- Ако по пътя се натъкнете на затрупани автомобили, маркирайте мястото и съобщете на органите на "Пътна полиция", Пътните служби или на Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” – МВР.
- В случай че сте затънали в навявания от сняг, избягвайте работата на двигателя на празен ход поради опасност от отравяне, гасете го периодически. Завържете дреха с ярък цвят на антената, за да бъдете забелязани.
- Окажете помощ на изпадналите в беда. Измръзналите части на тялото се разтриват със спирт и леко се масажират. Не разтривайте със сняг -тялото допълнително се охлажда и може да се нарани кожата. При измръзване от I, II, III и IV степен се налага транспортиране на пострадалите до болнично заведение.
- Не спирайте да почивате на открито, освен в населени места и крайпътни мотели. Ако обстановката се усложнява, преустановете пътуването като спрете в най-близкото населено място.
- Когато трябва да се отиде от едно на друго място пеша, екипирайте се с подходящи обувки и топли дрехи. Избягвайте да се движите поединично, движете се далеч от сгради, електропроводи, стълбове и дървета, вземете мерки против измръзване на крайниците.
- Носете лекарства и термос с чай или други топли и подсладени напитки.
- В населените места се обърнете към административните власти, специализираните органи на МВР или пътните служби. Следете по радиото указанията на Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението”.

II. ЛАВИНИ

ЛАВИНИТЕ са най-сериозните опасности във високопланинските райони. Те възникват най-често по склоновете със специфичен наклон и неравна повърхност. Напомнят на гигантски водопад, а скоростта на снежните маси може да надхвърли 300 км. в час. Лавинната снежна вълна е в състояние да помете всичко по пътя си.

В ПЛАНИНАТА Е ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ДА СЕ СПАЗВАТ НЯКОИ ОСНОВНИ ИЗИСКВАНИЯ:

- Преди тръгване на излет в планината трябва да се събере информация за състоянието на снежната покривка и особено за вятъра. Запознаването с метеорологичната обстановка и с прогнозите е задължително условие. Ако има вероятност за лавинна опасност, отложете излета.
- При мъгла има по-голяма вероятност за попадане в лавина, дори на места, където при ясно време това може да се избегне.

- Тръгнете на поход с опитен водач-планинар. Водачът на групата трябва да съобщи точния маршрут на близки, хижари и на Планинската спасителна служба.
- Излизането в планината сам е равно на самоубийство. Дори най-малкото нещастие може да причини смърт. Не проявявайте излишна смелост. Поведението на групата трябва да е подчинено на правилата за сигурност.
- Спазвайте указанията на водача на групата и наложената от него дисциплина. Той преценява условията и взема решения, които са задължителни за всички.
- Ако има съмнение, че сте попаднали в лавинообразен район, променете маршрута или своевременно се върнете на изходния пункт.
- Всеки член на групата подбира дрехи, обувки, лавинен шнур, ски и щеки, които могат да се използват при възникване на лавина.
- Задължително е да се носят допълнително дрехи, които могат да помогнат при евентуално измокряне или преохлаждане на тялото.

АВАРИИ С ПРОМИШЛЕНИ ОТРОВИ

В промишлеността се използват и съхраняват големи количества химически вещества, които при определени обстоятелства - аварии или природни бедствия, могат да се превърнат в заплаха за здравето и за живота на хората. С цел недопускане на аварии се предприемат строги превантивни мерки, но ако възникнат, ще има незабавна реакция на специализираните органи за овладяване на обстановката и за ликвидиране на последиците. Въпреки това, необходимо е да знаем какви потенциално опасни обекти има в района, в който живеем и какво можем ние самите да направим в случай на тежка авария или на природно бедствие, вследствие на което е възможно да има изтичане на отровни вещества.

НАЙ-ЧЕСТО СРЕЩАНИТЕ ПРОМИШЛЕНИ ОТРОВИ СА АМОНЯК И ХЛОР.

АМОНЯКЪТ е безцветен газ с остра задушлива миризма, два пъти по-лек от въздуха, образува експлозивни смеси. Разтворим във вода. Парите на амоняка образуват бял облак, който се издига на височина до 20-30 м. Вследствие на поетата влага от въздуха облакът отново се спуска близо до земната повърхност. Разпространението на амонячния облак зависи от приземната метеорологична обстановка. Водните завеси по пътя на облака ограничават неговото разпространение. Амонякът засяга горните дихателни пътища, а в по-голяма концентрация - централната нервна система. Причинява задушаване, силни пристъпи на кашлица, болки в очите, зачервяване на кожата с поява на червени петна и мехури, виене на свят, болки в стомаха и повръщане. В случаи на тежки отравяния може да настъпи сърдечна слабост и смърт.

ХЛОРЪТ е силно отровен газ, с характерна остра, задушаваща миризма, има жълто-зелен цвят. Разтворим във вода. Бързо се изпарява и образува жълтозелен облак, който се движи близо до земната повърхност и се събира в ниските места и тунели. За ограничаване на замърсяването с хлор, мястото на теча се залива с вода, варно мляко, амонячна вода и се създават водни завеси, които намаляват разпространението на изпаренията. Предизвиква силно раздразнение на дихателните пътища, мъчителна кашлица, болки в гърдите, парене и сълзене в очите, при съприкосновение предизвиква изгаряния по кожата. При високи концентрации може да причини оток на белите дробове и смърт.

ПРИ ПРОМИШЛЕНА АВАРИЯ И ИЗТИЧАНЕ НА АМОНЯК НА ХЛОР:

- При получаване на сигнал от органите на Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” - МВР, запазете самообладание и предайте за опасността на хората, около вас.

- Ако сте вкъщи, затворете и уплътнете прозорците, вратите и отдушниците, закрепете към тях мокри одеала, завеси и др. При възможност, заемете горните етажи на сградата.
- Пригответе си противогаза, а ако нямате - намокрете марлена превръзка, кърпа или хавлия,
- Ако се намирате на открито, напуснете заразения район, като се движите перпендикулярно на посоката на вятъра.
- Ако сте в превозно средство, затворете прозорците, продължете по най-късия път и излезте извън заразения район.
- Помогнете на пострадалите. Изведете ги на чист въздух. Не правете изкуствено дишане, освободете ги от стягащите дрехи. Препоръчително е на пострадалите да се даде топло мляко и минерална вода.
- При отравяне с амоняк се препоръчва чист въздух, вдишване на водна пара с прибавка на оцет или лимонтузу /в горещата вода се сипва оцет/. При поражение на кожата от амоняк, след измиването ѝ с чиста вода се прави компрес с 2-3% воден разтвор на оцетна, лимонена или винена киселина. Направете промивка на очите с вода, 0,5-1% разтвор на стипца или 2-3% разтвор на оцет .
- На пострадалите от хлор промийте очите, носа и устата с 2% разтвор на сода бикарбонат /1 чаена лъжичка в чаша вода/. Правят се кислородни инхалации. Прилага се вдишване на пари от смес на спирт, етер или амоняк, препоръчва се и вдишване на пулверизиран разтвор на сода бикарбонат. Пострадалите се изпращат в болнично заведение.
- При излизане от заразения район, махнете и проветрете дрехите си, преди да сте свалили индивидуалните средства за защита. Промийте устата и очите си, измийте тялото си с вода и сапун и облечете чисти дрехи.
- При завръщане по домовете и работните места /след отстраняване на аварията/ проветрете помещенията и избършете мебелите, пода и стените с влажна кърпа.
- Обработвайте хранителните продукти чрез обилно измиване и отстраняване на повърхностния слой. Плодовете и зеленчуците от дворовете ползвайте, ако има разрешение на компетентните органи.
- Не извеждайте на паша животните в заразените райони.
-

ЖИВАК.

Живакът е течен метал, изпарява се трудно, но парите му са изключително отровни. Внасянето на живак в жилищата е опасно. С различни метали и сплави - злато, мед, сребро, месинг и бронз, живакът образува амалгама, трайно се задържа върху тяхната повърхност, изпарява се бавно и може да стане причина за сериозни натравяния. При продължително въздействие на парите на живака върху човешкия организъм, се уврежда предимно нервната система, отслабва паметта, появява се обща слабост, раздразнителност, главоболие и нарушен сън. Попадайки в организма чрез храна живакът и неговите съединения, засягат сърцето, червения костен мозък, кръвоносните съдове, черния дроб, далака, храносмилателната дейност, бъбреците и кожата.

Ако счупите термометър или поради някаква друга причина разпилеете живак трябва да предприемете следните защитни мерки:

- Разпилян живак се събира с помпичка, лист от медно фолио, четка или прахосмукачка със задържащ филтър, който след това се обезврежда.
- Мястото с разпилян живак се обработва със сярна прах. Отворете прозорците, за да се прочисти въздуха в помещението.
- Ако живакът е попаднал в тялото през устата, тя трябва да се изплакне добре с вода. При попадане на живак в очите те обилно се плискат с вода в продължение на 15 минути. Трябва незабавно да се потърси лекарска помощ.
- Ако децата са играли с "подвижните топчета", незабавно свалете замърсените дрехи, изкъпете децата обилно с вода и сапун.
- При вдишване на живачни пари пострадалият се извежда на чист въздух, и се оставя в покой.

- При всички случаи на отравяния с живак и живачни съединения потърсете лекар-токсиколог.

ПОВИШЕНА РАДИОАКТИВНОСТ

Опасност от **РАДИОАКТИВНО ЗАМЪРСЯВАНЕ** може да възникне вследствие на радиационна авария, трансграничен пренос или при нарушаване мерките за безопасност при работа с източници на йонизиращи лъчения. Въпросите, свързани със сигурността на атомните централи, имат първостепенно значение. Извършва се непрекъснат радиационен контрол и се предприемат изключително строги превантивни мерки за недопускане на аварийна опасност от АЕЦ. Осъществява се обмен на информация чрез Международната агенция по атомна енергия /МААЕ/ към ООН, подписани са двустранни спогодби между съседни страни за уведомяване и оказване на помощ.

Вероятността за възникване на авария в атомна електроцентрала е сведена до възможния минимум. В подкрепа на сигурността е предвидена организация за реагиране в случай на авария. Разработени са планове и разчети и са предвидени средства за индивидуална и колективна защита. При радиационна обстановка хората може да получат облъчване от радиоактивното замърсяване: външно при престояване в замърсен район и вътрешно - чрез вдишване на радиоактивен въздух, както и чрез хранителни продукти и вода. При повишена радиоактивност съществува опасност за хората, но защитата от радиоактивно облъчване е възможна. Специализираните държавни органи предвиждат мерки за ограничаване на облъчването на населението, но за да можете да изпълнявате по-точно указанията при всяка конкретна ситуация е добре да имате предварителни познания.

МЕРКИ ЗА ЗАЩИТА И ПРАВИЛАТА ЗА ПОВЕДЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПРИ ПОВИШЕНА РАДИОАКТИВНОСТ:

I. ПОВЕДЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В 30-КИЛОМЕТРОВАТА ЗОНА НА АЕЦ, В ПЪРВИТЕ ЧАСОВЕ СЛЕД АВАРИЯТА.

При възникването на радиационната авария, с опасност за населението, ще бъдете уведомени своевременно. Сигналят се подава чрез локалната сиренна система на АЕЦ "Козлодуй", Българското национално радио, Българската национална телевизия, местни радиотранслационни възли и други средства.

- Спазвайте конкретните указания на специализираните органи на МВР.
- Ако компетентните органи препоръчат, извършете йодна профилактика по дадената ви схема. Не вземайте йодни таблетки по собствена преценка.
- Имайте готовност да бъдете евакуирани, за целта следете подаването на съответния сигнал. Поставете в полиетиленови пликове документи за самоличност, пари, лекарства, носими ценности, комплект връхни дрехи, храна за две-три денонощия, питейна вода.
- Ако имате в дома си противорадиационно укрытие, веднага го заемете, при липса на укрытие вземете мерки за уплътняване на вратите и на прозорците.
- Консумирайте само трайни и консервирани продукти.
- Ограничете излизането от дома си, ако това е наложително използвайте противогаз, противопрашни маски, марлени превръзки. След пребиваване на открито свалете обувките и връхните дрехи и ги приберете отделно.
- Спазвайте правилата за лична хигиена.
- Следете информацията за обстановката по радиото и телевизията. Изпълнявайте точно указанията на Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“.

ПРИ ПОЛУЧАВАНЕ НА СИГНАЛ ЗА ЕВАКУАЦИЯ

* Изключете електрическата, газовата и водопроводната мрежа и загасете печките, затворете вратите и прозорците и спуснете пердетата, вземете със себе си най-необходимото.

* Евакуация с личен транспорт до пункта за специална обработка ще се разрешава само ако предварително ви е даден специален евакуационен пропуск.

* Не вземайте домашни животни, затворете добитъка и оставете в помещенията вода и храна за 2-3 дена. Ако е необходимо животните ще бъдат евакуирани допълнително от съответните органи.

* В пунктовете, на границата на 30-километровата зона, ще получите указания за новото ви местожителство.

II. ПОВЕДЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО ИЗВЪН 30-КИЛОМЕТРОВАТА ЗОНА НА АЕЦ, КАКТО И НА НАСЕЛЕНИЕТО В ЗОНАТА В СЛУЧАЙ ЧЕ НЕ Е НАЛОЖИТЕЛНО ИЗВЪРШВАНЕТО НА ЕВАКУАЦИЯ.

*** СПАЗВАЙТЕ ЛИЧНА ХИГИЕНА:**

Измивайте ръцете си старателно, особено преди хранене, къпете се всекидневно. Дишайте през носа, а при излизане през маска или навлажнена кърпа. При влизане в жилището трябва да събуете обувките и да свалите връхните дрехи, съхранявайте ги отделно.

*** НЕ ДОПУСКАЙТЕ ЗАМЪРСЯВАНЕ НА ВАШЕТО ЖИЛИЩЕ:**

ДЕЦАТА остават въщи до изясняване на обстановката. Затворете прозорците и добре ги уплътнете, проветрявайте само при тихо време и то чрез прозорец, на който сте поставили в 3-4 пласта тензух или друго парче плат. Не метете и не тупайте, почиствайте ежедневно с влажна кърпа. При ползване на прахосмукачка, изходящата струя трябва да се филтрира допълнително през мокра кърпа. Изпирайте често дрехите и спалното бельо, не сушете на открито. Хранителните продукти съхранявайте в плътно затворени съдове, следете указанията и конкретните мерки за кулинарната им обработка.

КОГАТО СТЕ НА ОТКРИТО:

Тогава не предприемайте излети и разходки сред природата. Ограничете пътуванията, особено по черни и прашни пътища. Необходимо е често да се мият улиците и тротоарите. Не метете двора, оросявайте със струя вода тревните площи и обливайте пътеките около къщата си. Не сядайте на тревата и другите зелени площи. Не се къпете в открити водоими.

*** ОБРАБОТКА НА ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ И ВОДА:**

Не консумирайте хранителни продукти, за които е обявена временна забрана. За предпочитане е да използвате наличните консервирани и други трайни хранителни продукти. Ако се налага пренасяне на храни, поставете ги в найлонови торби. Запазването на хранителните продукти да става в мазета, затворени килери и ниши или в херметически затварящи се съдове. Обработвайте и приготвяйте храните в затворени помещения. Изключете от менюто си листниковите зеленчуци и млякото. Сравнително по-безопасни са оранжерийните

плодове и зеленчуци, морковите, картофите, птичето и свинско месо, както и океанската риба. Използвайте сухото мляко за ежедневното меню на децата. Замърсените хранителни продукти, които не подлежат на термична обработка, консумирайте само след обилно измиване с вода и допълнително изкисване за 24 часа. При готвенето обезкостете и нарежете месото на парчета до 70 г., накиснете го във вода /1:4/ за 24 часа и изхвърлете водата. Сварете месото и изхвърлете първия бульон. Вода за питейни и домакински нужди да се взема само от закрити, контролирани и разрешени за ползване водоизточници. Препоръчително е децата да пият предимно минерална вода с ниско съдържание на радон.

*** МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЖИВОТНИТЕ И СЕЛСКОСТОПАНСКАТА ПРОДУКЦИЯ:**

През първия период на високо замърсяване, животните да не се извеждат от оборите, да се преустанови пашата, а храненето да става с навлажнен концентриран или с груби фуражи. Боксовете и другите закрити помещения да се измиват ежедневно с вода. Останалите на открито сено и други фуражи да се ползват след отстраняване на горния слой /10-15 см/. Добитите през периода фуражи да се складират за около 2 месеца. Реколтата да се събира във възможните най-късни агротехнически срокове. За намаляване степента на замърсеност на растителните суровини, спазвайте конкретните указания на компетентните органи за обработването на продуктите и сроковете за използването им.

ПОЖАРИ

I. ГОРСКИ ПОЖАРИ

През последните години горските пожари нанесоха огромни материални щети и се превърнаха в сериозно бедствие за нашата страна. Пожарът, възникнал в гора, можем да установим по наличието на пламъци, дим, падащи сажди, по необичайната миризма, както и по поведението на животните. Гасенето на горските пожари се организира и провежда със силите на Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” - МВР, Министерството на земеделието и храните, сили на Министерство на отбраната и гасачески групи от общините и кметствата.

ДЕЙСТВИЯТА ВИ ПРИ ГОРСКИ ПОЖАР ТРЯБВА ДА СА СЛЕДНИТЕ:

- Определете посоката на вятъра и напуснете района, който ще попадне в обсега на пожара.
- Съобщете за пожара в най-близкото населено място или горски дом.
- Ако сте блокирани от огъня, потърсете естествени препятствия - просеки, пътища, поляни, сечища или други голи места. Използвайте водата, ако има наблизо река - намокрете дрехите и тялото си или се потопете в нея.
- Откритите части на тялото се покриват; пред устата и носа си поставете намокрена кърпа или плат. Придвижвайте приведени.
- Ако горящата площ е малка, опитайте се сами да изгасите пожара, като използвате връхна дреха или сноп набързо начупени клони, с които удряйте пламъците. Ограничете пожара, като съберете сухите клони и листа по пътя на разпространение на горенето. Дрехите не се свалят - те поемат част от топлината.
- При действията си изхождайте от обстоятелството, че пожарът се разпространява по-бързо по посока на вятъра и по склон - от ниските части към върха.
- Оказвайте помощ и съдействие на гасаческите екипи при локализиране на пожарите и за евакуиране на хората и животните от района на пожара.

II. ПОЖАР В СГРАДА

Причина за възникване на пожар въкъщи, на работното място или друго закрито помещение в повечето случаи се дължи на нашата небрежност. Понякога е необходимо да направим съвсем малко, за да бъде избегнато най- лошото!

КАК ТРЯБВА ДА ДЕЙСТВАМЕ ПРИ ПОЖАР В СГРАДА?

При пожар незабавно позвънете на тел. 112

- Локален пожар в сграда може да се гаси с вода.
- С вода не се гасят: електроуреди, инсталации под напрежение, бензин и нафта.
- При пожар в сграда изключете газта, електричеството, затворете вратите и прозорците. Напуснете сградата като използвате стълбището, външни, стабилни стълби, балкони и др. Не използвайте асансьорите.
- Съобщете на съседите за възникналия пожар.
- За напускане на сградата през балкони използвайте въжета, ако нямате направите от чаршафи, одеала и завеси.
- При преминаване през задимено пространство поставете мокра кърпа на устата и носа, намокрете дрехите си, покрийте откритите части на тялото с мокри кърпи. Ако се запали част от облеклото ви, съблечете бързо горящата дреха, ако това е невъзможно загасете чрез обвиване с друга дреха или одеало.
- Ако е невъзможно да излезете от сградата, най-добре е да влезете в банята. Уплътнете вратата с мокри кърпи или дрехи и пуснете душа. Обливайте се с вода, за да не прегрее организма. Опитайте се да сигнализирате за своето местонахождение.
- Особено опасени, при горене на пластмаси, са токсичните газове. При тях се отделят фосген, циановодород, въглероден оксид и други съединения със силен токсичен ефект. След пребиваване в района на пожара трябва да преминете през медицински преглед.
- При отравяне с въглероден оксид /СО/ пострадалите се изнасят на чист въздух, разхлабват се дрехите им и се оставят в покой. При рязко спадане на кръвното налягане се прави изкуствено дишане "уста в уста". На пострадалите се дава топло мляко, минерална вода, разтвор на сода бикарбонат и се транспортират до болнично заведение.

ПРАВИЛА ЗА ПОВЕДЕНИЕ И ДЕЙСТВИЕ ПРИ НАВОДНЕНИЕ

НАВОДНЕНИЕТО е природно бедствие, при което временно се залива земна местност или територия с огромно количество вода, вследствие на повишаването на нивото на водните басейни и речните корита.

Причините за повишаването на нивото на тези водни басейни могат да бъдат различни - интензивни валежи или снеготопене, скъсване на язовирна стена, разрушаване на диги, високи вълни или човешка дейност.

Наводненията могат да нанесат значителни щети в населени места, на сгради, коли, мостове, пътища и транспортна инфраструктура. При наводнения може да бъде застрашени, вашия живот или имуществото Ви. При опасност от наводнение ще бъдете известени, чрез изградените системи за ранно предупреждение и оповестяване, други определени сигнали за населеното място или средствата за масово осведомяване.

Следете съобщенията по радиото, телевизията, местни радиовъзли и изпълнявайте конкретните указания, съобразно създадената ситуация. Спазвайте указанията и реда установен от органите на изпълнителната и местна власт и спасителните екипи.

КАКВО ТРЯБВА ДА ЗНАЕМ ПРЕДВАРИТЕЛНО?

Осведомете се за риска от наводнения за населеното място, в което живеете или работите. Потърсете информация от общината или кметството за районите, които е възможно да бъдат залети. Информирайте се за най-близкото безопасно място, най-късия и безопасен маршрут, по които трябва да се евакуирате.

Ако вашето жилище, селскостопанска сграда или друг имот се намират в непосредствена близост до река и попадат в заливната ѝ зона, следете прогнозата за времето или нивото ѝ, особено в периоди на обилни валежи или интензивно снеготопене.

Предварително планирайте действия на семейството Ви при наводнение. Уточнете място за среща на членовете на семейството Ви, при роднини или приятели извън района на наводнението и уточнете начина за комуникация по между си. Проиграйте евакуацията със семейството от домът Ви и с колегите от работното си място.

Участвайте в организираните тренировки в населеното място или по местоработата. Поддържайте винаги зареден мобилния си телефон.

Подгответе си предварително и поддържайте „Чанта за оцеляване”, поставена на удобно, познато на семейството място, която да съдържа:

- фенерче с резервни батерии
- необходимите Ви лекарства;
- материали за първа помощ;
- свирка, одеяло, топли дрехи, бельо с чорапи, шапка, ръкавици;
- храна и вода за пиене (сухари, бисквити или други подобни трайни продукти, които не изискват съхранение в хладилник или топлинна обработка), които периодично подменяйте, като следите срока на годност;
- прибори за хранене;
- запалка (кибрит), гумени ръкавици, джобно ножче, клещи;
- носни кърпички, тоалетни принадлежности, лични хигиенни материали и др.
- резервно зарядно устройство за мобилен телефон.

КАК ДА ДЕЙСТВАМЕ ПРИ РЕАЛНА ОПАСНОСТ ОТ НАВОДНЕНИЕ?

При възникване на опасност и /или наводнение, незабавно позвънете на тел. 112

Съобщете: вашето име; отчетливо и ясно кажете какъв е проблемът (наводнение, залети площи и др.), има ли пострадали или застрашени хора. Посочете адреса (град, населено място, квартал, улица, №, близка пряка) и не затваряйте телефона преди оператора. При липса на телефон, предупредете в общината или в кметството на най-близкото населено място и на намиращи се в близост хора. Уведомете вашите близки, съседи и колеги за опасността.

КОГАТО СЕ НАМИРАТЕ В ДОМА СИ

Изключете газта и електричеството. Поставете на възможно най-високото място, всички по-ценни предмети, вещи, хербициди и химикали. Вземете „Чантата за оцеляване”, задължително вземате личните си документи, ценни вещи, пари (кредитни, дебитни карти), нотариални актове, застрахователни полици и други документи за собственост; Напуснете по най-бързия начин дома си. При невъзможност за напускане на сградата, се преместете на най-горните етажи или покрива. За положението си съобщете на тел. 112 или известете близките си за своето местонахождение.

При пристигане на спасителните екипи поддържайте връзка с тях. При невъзможност за евакуиране на животните, отворете вратите на помещенията, където са затворени.

КОГАТО СТЕ НАВЪН

Ако се намирате близо до корито на пълноводна река или в дере, незабавно се отдалечете и се придвижете към най-близкото възвишение. Не заставайте под/над мостове, подлези, надлези и други обекти, от които високата вода може да ви отнесе. Не правете опити за пресичане пресичайте бързо течащи и залети площи, освен ако сте сигурни, че водата е до коленете ви. Пресичайте само при спокойна вода. Не пресичайте бързо течащи и залети площи без да сте подsigурени с помощно въже за преминаване и осигурително въже за тялото. **Не пийте вода от наводнени водоизточници.**

КОГАТО СТЕ В АВТОМОБИЛ

При пътуване с МПС е препоръчително да спрете на възможното най-високото и безопасно място и изчакате спадането на нивото на водата. Не спирайте на/под мостове и надлези, в подлези и други потенциално опасни от заливане с вода обекти и съоръжения. Не преминавайте през бързо течащи и залети площи освен ако не сте сигурни, че водата е по-ниска от осите на колата Ви.

ЗА ДА ОГРАНИЧИМ РИСКА ОТ НАВОДНЕНИЯ

В незащитените заливни зони на реките не устройвайте жилищни и селскостопански сгради и други постройки. Не изхвърляйте строителни и битови отпадъци в коритата на реките, това намалява проводимостта на речното корито.

Сила на водата при наводнения.

Не разрушавайте/непробивайте дигите на реките с цел водовземане за напояване или друга дейност. Ако живеете близо до река и забележите, че коритото и пространствата под мостовете не са почистени от отпадъци, строителни материали, дървета и други, ако има постройки в заливните зони, сигнализирайте в общината, кметството или в областната администрация.